

**Suomen Sadankomitea
Rauhanasema, Veturitori 3
00520 Helsinki**

**Lausunto
1.6.2018**

Sisäministeriölle

Viite: SM011:00/2017

Lausunto ampuma-asetlain, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain ja asevelvollisuuslain 97 a §:n muuttamisesta

Yleistä esityksestä ampuma-asetlain muuttamisesta

Ampuma-aselakiesityksen tarkoituksena on Euroopan unionin asedirektiiviin tehtyjen muutosten kansallinen toimeenpano. Asedirektiivin tavoitteena on:

- tarkentaa ampuma-aseiden merkintöjä ja sitä kautta parantaa aseiden jäljitettävyyttä;
- tiukentaa aseiden deaktivointia koskevia säädöksiä;
- tiukentaa merkittävästi sääntöjä vaarallisimpien ampuma-aseiden hankintaan;
- kieltää kaikkein vaarallisimpien itselataavien aseiden siviilikäyttö sekä
- tehostaa unionimaiden välistä tiedonvaihtoa.

Vaikka asedirektiiviin sisältyy mahdollisuus tehdä kansallisia poikkeuksia esimerkiksi maanpuolustuksen perusteella, olisi tärkeää, että asedirektiivin toimeenpano koko EU:n alueella tapahtuisi mahdollisimman yhdenmukaisesti. Tällöin voitaisiin tehokkaasti estää laitonta asekauppaa sekä vähentää erityisen vaarallisten aseiden päätymistä laittomille markkinoille.

Erityisesti asedirektiiviä lievempien kansallisten poikkeusten pitää olla perusteltuja ja poikkeusten on perustuttava kattavaan selvitykseen poikkeuksen tarpeellisuudesta ja välttämättömyydestä. Esitys ampuma-aselaiksi sisältää useita perusteltuja ja kannatettavia tiukennuksia, mutta myös arveluttavia poikkeuksia asedirektiivistä, joiden perustelut on esitetty ylimalkaisesti.

Ampuma-asetlain muutosesityksen ongelmia

Aseluvan saantiedellytykset yksityishenkilöille

Merkittävin ongelma on lakiesityksen 45§, aseluvansaajaa koskevat edellytykset luonnolliselle henkilölle. Pykälään ehdotetaan uutta kuudetta momenttia, jonka mukaan aselupa erityisen vaarallista asetta ja sen osaa varten voitaisiin antaa henkilölle, joka osallistuu vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaiseen sotilaallisia

valmiuksia palvelevaan ampumakoulutukseen. Aselupaa hakevalta henkilöltä edellytettäisiin Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) antamaa todistusta osallistumisesta vähintään kahden vuoden ajan vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitettuun sotilaallisia valmiuksia palvelevaan ampumakoulutukseen sillä asetyypillä, johon lupaa haetaan.

Poikkeuslupan hakeminen olisi lakiesityksen mukaan mahdollista kaikille 900 000 reserviläiselle, mikäli heillä on esittää MPK:n antama todistus aktiivisesta osallistumisesta sotilaallisia valmiuksia antavaan asekoulutukseen kahden vuoden ajalta. Lisäksi poliisihallitus pyytäisi puolustusvoimilta hakijasta lausunnon siitä, onko hakijalla kansallisen puolustuksen perusteella tarve aseeseen tai aseeseen osaan, johon hän hakee lupaa.

Sisäministeri Kai Mykkäsen Verkkouutisissa julkaistun blogikirjoituksen perusteella poikkeuksen ulottaminen kaikkiin reserviläisiin on tehty vasta kuluvan kevään aikana. Mykkäsen kirjoituksesta voi päätellä, että aikaisemmin poikkeusta on kaavailtu suppeampana, todennäköisesti sellaisia reserviläisiä koskevana, joilla on sodanaikainen sijoitus. Todennäköistä on, että EU:n asedirektiivin yleislinjasta selkeästi erottuvan poikkeuksen ulottaminen kaikkiin alle 60-vuotiaisiin reserviläisiin on otettu lakiesitykseen pienen, mutta äänekkään ase- ja maanpuolustusaktiivien kiihkeän lobbaamisen tuloksena. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan ole arvioitu valittuun ratkaisuun liittyviä ongelmia. Näitä ovat muun muassa aseväkivallan lisääntyminen ja vaarallisten aseiden päätyminen laittomille markkinoille. On myös epävarmaa, onko puolustusvoimat halukas antamaan lausuntoja hakijoista.

Lakiesityksen perusteluissa uutta kuudetta momenttia perustellaan asedirektiivin 6 artiklan 2 kohdan säädöksellä, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat kansallisen puolustuksen perusteella myöntää poikkeuksellisesti ja asianmukaisesti perustellulla tavalla yksittäistapauksissa lupia direktiivin A-luokan aseille edellyttäen, ettei yleinen turvallisuus ja järjestys vaarannu.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta perusteluissa todetaan, että:

- "Vapaaehtoinen maanpuolustus antaa Suomen puolustusvalmiudelle tehokkaan resurssin;
- Toiminnalla on kaikkia kansalaisryhmiä yhdistävä ja maanpuolustustahtoa kohottava vaikutus sekä
- Suomea ei puolusteta ainoastaan aseineen, vaan yhteistyössä käyttäen koko yhteiskuntamme voimavaroja."

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen Suomen puolustusvalmiudelle antamaa tehokkaaksi kuvattua resurssia ei kuitenkaan lakiesityksen perusteluissa täsmennetä, eikä osoiteta, mihin tosiasioihin näkemys perustuu.

Edellä olevat kolme lainattua lausetta löytyvät puolustusministeriön vapaaehtoista maanpuolustusta käsittelevältä verkkosivulta. Kyseisellä sivulla vapaaehtoista maanpuolustusta kuvataan niin, että sen "tarkoituksena on kehittää kansalaisten ja

viranomaisten valmiuksia osallistua yhteiskunnan tukemiseen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa" sekä "edistää maanpuolustuskykyä ja -tahtoa".

Kun toiminnan pääpaino on kansalaisten ja viranomaisten toimintavalmiuksien tukemisessa vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, on vaikea tulkita, että vapaaehtoinen maanpuolustus todellakin antaisi Suomen puolustusvalmiudelle tehokkaan resurssin, jonka ylläpidon edellytys olisi erittäin vaarallisilla aseilla tapahtuva harjoittelu.

Oletettu tehokkuus kyseenalaistuu myös siksi, että tietojemme mukaan MPK:n sotilaallisia valmiuksia antavaan ampumakoulutukseen osallistuvista vain noin 2 500 on sodanaikainen sijoitus. Kyse on näin ollen kolmea pataljoonaa vastaavasta henkilömäärästä, joten sen puolustuksellinen merkitys on marginaalinen. Hyvän ampumataidon merkitys ei myöskään ole niin oleellinen kuin julkisuudessa tapahtuvassa ampuma-ase- ja maanpuolustuskeskustelussa esitetään, koska laskenta-algoritmeihin perustuvat älytähäimet ja muu aseteknologinen kehitys yksinkertaistavat ja tarkentavat ammuntasuoritusta.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kansalaisryhmiä yhdistävää sekä maanpuolustustahtoa kohottavaa vaikutusta ei myöskään perustella, eikä osoiteta, mihin tosiasioihin näkemys perustuu.

Artikkelissaan Maanpuolustustahto ja taistelutahto suomalaisessa asevelvollisuusarmeijassa (2017) Jarkko Kosonen, Teemu Tallberg, Jenni Harala ja Petteri Simola kirjoittavat: "Vaikka suomalaisten maanpuolustustahtoa on selvitetty ja mitattu 1950–60-luvuilta alkaen, ei maanpuolustustahdon käsitettä ole määritelty yksiselitteisesti, eikä sen taustalla olevia oletuksia ole asetettu avoimesti kritiikille alttiiksi."

Artikkelin kirjoittajat määrittelevät maanpuolustustahdon olevan "vastarintahalukkuutta ja tahtoa tehdä aseellista vastarintaa oman maan vapauden ja demokratian säilyttämiseksi. Sen nähdään perustuvan asenteisiin ja arvoihin sekä kokemukseen Suomesta puolustamisen arvoisena maana. Asevelvollisten maanpuolustustahdon oletetaan olevan yhteydessä normatiiviseen sitoutumiseen asevelvollisuuteen ja sitä kautta aseelliseen maanpuolustukseen."

Kososen, Tallbergin, Haralan ja Simolan mukaan "[m]aanpuolustustahtoon liittyvät mielleyhtymät ovat ohjanneet ajattelemaan Suomen konkreettisen maa-alueen ja valtion rajojen puolustamista". Kirjoittajien mukaan tulisi ottaa huomioon myös Klaus Helkaman (2015) näkemys, jonka mukaan "maanpuolustustahto on yhteisöllinen arvo, joka viittaa haluun kantaa huolta paitsi omasta ja lähipiiristä, myös laajemman yhteisön turvallisuudesta. Lisäksi kirjoittajat viittaavat Antti Eskolan (1962) näkemykseen, että "[y]ksilö voi tuntea voimakasta kiintymystä omaa maataan kohtaan, mutta ei välttämättä halua puolustaa maataan aseellisesti tai hyväksyä aseellista puolustusta".

MPK:n vuoden 2017 vuosikatsauksen mukaan sen järjestämään koulutukseen osallistui 52 060 osallistujaa. Reserviläiskoulutukseen osallistuneita oli 34 000 ja toimintavuonna

järjestettiin aikaisempaa enemmän sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta. Siihen osallistuneiden määrää ei kuitenkaan vuosikatsauksessa ilmoiteta. Lisäksi katsauksesta puuttuu tieto siitä, kuinka monella koulutukseen osallistuneella on sodanaikainen sijoitus.

Vaikka MPK:n koulutustoimintaan on osallistunut yli 50 000 henkilöä, se on kuitenkin vain vajaa prosentti Suomen kansalaisista. Näin ollen ei voida sanoa, että MPK:n toiminnalla olisi kaikkia kansalaisryhmiä yhdistävä vaikutus. Vaikka vaikutuksen katsoisi ulottuvan laajemmalle kuin vain koulutukseen osallistuneisiin, on epärealistista olettaa, että vaikutus ulottuisi edes kymmeneen prosenttiin kansastamme. Täsmällisempien arvioiden tekeminen edellyttäisi tarkempia tietoja MPK:n koulutukseen osallistuneista kuin mitä järjestön vuosikatsauksessa esitetään.

MPK:n koulutuksen maanpuolustustahtoa kohottavaa vaikutusta emme kiistä. Kuten edellä on todettu, maanpuolustustahto perustuu paitsi kokemukseen Suomesta puolustamisen arvoisena maana, niin myös sekä yhteisöllisiin että yksilöllisiin arvoihin, jotka eivät välttämättä hyväksy aseellista puolustusta. Tällä tavoin ymmärrettynä maanpuolustustahdon ylläpitäminen ja vahvistaminen ei edellytä erityisen vaarallisten aseiden käyttöä sotilaallisia valmiuksia palvelevassa ammutakoulutuksessa. Kuten puolustusministeriön verkkosivuilla todetaan: "Suomen ei puolusteta ainoastaan aseina, vaan yhteistyössä käyttäen koko yhteiskuntamme voimavaroja."

Edellä olevilla perusteilla toteamme, ettei lakiesityksessä ampuma-aselain muuttamisesta ole asianmukaisesti perusteltu sitä, miksi kansallisen puolustuksen perusteella pitäisi yksityishenkilöille myöntää aselupia EU:n asedirektiivin A-luokan aseille. Tästä syystä esitämme, että:

- esityksestä ampuma-aselain muuttamisesta poistetaan 45§:n kuudes momentti ja sen perustelut sekä
- 45§:n viidennessä momentista ja sen perusteluista poistetaan viittaukset Maanpuolustuskoulutusyhdistykseen ja sen ammunnanjohtajaan.

Aseluvan saantiedellytykset oikeushenkilöille

Ampuma-aselain muutosesityksen 45 a §:ssä esitetään, että aselupa voitaisiin antaa Suomessa rekisteröidylle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle tai säätiölle, mikäli sen katsotaan olevan sopivan pitämään hallussa aseita tai niiden osin. Lisäksi edellytetään asevastaavan nimeämistä ja sitä, että poliisi on tarkastanut yhteisön tai säätiön aseiden ja niiden osien säilytyspaikat. Aselupa erityisen vaarallisia aseita tai niiden osia varten voitaisiin myöntää ainoastaan MPK:lle sotilaallisia valmiuksia palvelevan ampumakoulutuksen järjestämiseksi.

Aselupien myöntäminen oikeushenkilöille on ongelmallinen, koska EU:n asedirektiivin aselupaa käsittelevissä artikloissa viitataan ainoastaan yksityishenkilöihin. Esimerkiksi asedirektiivin viidennessä artiklassa todetaan, että: "Jäsenvaltiot voivat sallia B luokan tuliasien hankinnan ja hallussapidon ainoastaan henkilöille, joilla on siihen pätevä syy ja..." Oikeushenkilöihin kohdistuvat viittaukset aselupia käsittelevissä artikloissa kohdistuvat

asekauppiaisiin.

Näin ollen on epäselvää, oikeuttaako asedirektiivi aselupien, ja erityisesti A-luokan aseita ja niiden osia koskevien lupien, myöntämisen oikeushenkilöille. Tästä syystä esitämme, että:

- esityksestä ampuma-aselain muuttamisesta poistetaan pykälät 45 a, 45 b ja 45 ba sekä niiden perustelut.

Riippumatta siitä, salliiko EU:n asedirektiivi aselupien myöntämisen oikeushenkilöille vaiko ei, ampuma-aselain muutosesityksessä esitettyihin oikeushenkilöiden lupiin sisältyy riskejä. Riskit liittyvät ennen kaikkea aseiden säilytyksen sekä niiden käytön turvallisuuteen.

Aseiden säilytyksen ympärivuorokautista valvontaa on käytännössä mahdotonta järjestää. Erityisesti maaseudulla poliisiviranomaisten määrä on niin vähäinen, että aseiden säilytyspaikkojen varustaminen varashälyttimillä ei takaa poliisien riittävän nopeaa saapumista estämään varkautta. Tästä taas seuraa riski aseiden varastamisesta niiden säilytyspaikoista ja kauppaaminen laittomille asemarkkinoille.

Aseluvan peruuttaminen sekä ampuma-aseen ja aseosien lainaaminen

Aseluvan peruuttamisesta säädetään lakiesityksen 67 §:ssä. Pykälässä luetellaan ne seikat, joiden vuoksi aseosien hallussapitoon oikeuttava lupa ja aseosien käsittelylupa on peruutettava. Pykälä on kirjoitettu niin, että ensimmäisen momentin kohdissa 1-8 luetellaan ne seikat, jolloin lupa on kaikissa tapauksissa peruutettava. Kuitenkin kyseisen pykälän ensimmäisen momentin perustelut on kirjoitettu niin, että niiden perusteella viranomaisilla olisi harkintavaltaa joko peruuttaa tai olla peruuttamatta lupa.

Pykälän perusteluissa todetaan esimerkiksi näin: "On perusteltua, että törkeää väkivaltaista käyttäytymistä osoittavaan rikokseen syyllistyminen, kuten pahoinpitely tai raiskaus johtaisivat ampuma-aseosien hankkimiseen tai hallussapitoon oikeuttavan luvan peruuttamiseen, **jos lupaviranomainen katsoo** niiden osoittavan luvanhaltijan sopimattomaksi ampuma-aseosien, aseosien osien, patruunoiden tai erityisen vaarallisten ammusten hallussapitoon" (lihavoitu lausunnonantajan).

Esitämme, että:

- esityksestä ampuma-aselain muuttamisesta 67 §:n perustelut ensimmäisen momentin 1-8 kohdista kirjoitetaan siten, että ne korostavat luvan peruuttamisen ehdottomuutta.

Lakiesityksen 87 §:ssä käsitellään ampuma-aseiden ja niiden osien lainaamista. Pääperiaatteena on, että aseosien ja niiden osien saa lainata vain henkilölle, jolla on voimassa oleva lupa vastaavanlaisen aseeseen. Lisäksi lakiesityksen 84 a §:ssä edellytetään, että aseosien ja niiden osien lainaaja varmistaa sen henkilön henkilöllisyyden ja oikeuden kyseisen esineen hallussapitoon ennen luovutusta.

Kummassakaan edellä mainituista pykälistä ei ole kuitenkaan sanktioitu aseiden ja sen osan luovuttamista henkilölle, jolla ei ole siihen lupaa.

Esitämme, että:

- esityksestä ampuma-asettain muuttamisesta lakiesityksen 67 §:ään lisätään luvan peruuttamisen ehdottomaksi edellytykseksi aseiden ja sen osan lainaaminen henkilölle, jolla ei ole lupaa kyseisen aseiden ja sen osan hallussapitoon.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muutoksesta

Lakiesityksen muutosta perustellaan tarpeella selkeyttää ja rajata MPK:n sotilaallista valmiuksia palvelevaa koulutusta. Voimassa olevan lain 2 §:n mukaan sotilaallisia valmiuksia palveleva koulutus tarkoittaa vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta. Eduskunnan puolustusvaliokunta on mietinnössään (PuVM 3/2006 vp) todennut, että esimerkiksi suunnistus- ja karttajarjoitukset ovat tällaista koulutusta.

Esityksen perusteluissa todetaan, että lain 2 §:n muutoksella "selvennettäisiin nykytilaa, jossa Maanpuolustuskoulutusyhdistys on antanut sotilaallisia valmiuksia palvelevana koulutuksena ampumakoulutusta, mutta asiasta ei ole säädetty laissa". Perustelu on erikoinen, sillä se kertoo MPK:n toteuttaneen lakiin perustumatonta koulutusta. Kun voimassa olevan lain 1 §:ssä todetaan, että toiminta on järjestettävä "viranomaisten valvonnassa ja ohjauksessa", on vähintäänkin epäselvää, kuinka tehokasta valvontaa ja ohjausta ovat olleet, koska lakiin perustumattomaan toimintaan ei ole puututtu.

Ehdotettu 2 §:n uusi muotoilu ei myöskään juurikaan selkeytä sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen sisältöä. Kyseinen koulutus määritellään MPK:n järjestämäksi ampumakoulutukseksi, joka annetaan muilla kuin puolustusvoimien aseilla ja ampumatarvikkeilla. Pykälän perusteluissa todetaan lisäksi, että "[k]oska koulutus ei tapahtuisi Puolustusvoimien aseilla tai ampumatarvikkeilla, ei koulutuksen järjestäminen edellyttäisi Puolustusvoimien henkilöstön paikallaoloa".

Koulutuksen sisällön määrittely ampumakoulutukseksi ja tämän koulutuksen täsmällisempi määrittely esityksen 20 a §:ssä jättävät monia olennaisia seikkoja avoimiksi tai myöhemmän päätöksenteon varaan. Esimerkiksi käytettävät asetyypit, toimintatavat, ampumakokeet ja niiden hyväksyttävä suorittaminen ovat valtioneuvoston asetuksella määriteltäviä. Kun kyse on ampumakoulutuksessa, jossa käytetään jopa koulutukseen osallistuvien omistamia erityisen vaarallisia aseita, on hämmästyttävää, kuinka yleisellä tasolla koulutus lakiesityksessä määritellään.

Lisäksi 2 §:n perusteluiden maininta siitä, ettei puolustusvoimien henkilökunnan olisi välttämätöntä osallistua ampumakoulutukseen on ristiriidassa lain 1 §:n säättämän viranomaisten valvonnan ja ohjauksen kanssa. Vaikka muun muassa MPK:n

ammunnanjohtaja toimii rikosoikeudellisella virkavastuulla, hänen ja muiden vastuullisten toiminnan valvonta vaikeutuu, ellei valvova viranomainen ole seuraamassa koulutusta.

Aseiden käyttöön MPK:n sotilaallisia valmiuksia palvelemissa ampumakoulutuksessa liittyy myös riskejä ja vastuisiin liittyviä ongelmia. Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muutosesityksen 13 §:ssä esitetään, että MPK:n hallituksen jäsenet, toimihenkilöt, työntekijät ja ammunnan johtaja toimivat rikosoikeudellisella virkavastuulla. Lakiesityksen 20 a §:ssä esitetään, että MPK:n koulutukseen osallistuva saa käyttää omalla vastuullaan "koulutusohjelmiston mukaista ampuma-asetta, jonka hallussapitoon hänellä on oikeus ampuma-aselain mukaan". Ongelma vastuissa syntyy siinä tapauksessa, että koulutuksessa omaa asettaan käyttävän ase tai sen osa vammauttaa tai surmaa koulutukseen osallistuvan, joka ei kuitenkaan ole kyseisen aseiden omistaja.

On epärealistista olettaa, että rikosoikeudellisella virkavastuulla toimiva ammunnan johtaja voisi aukottomasti selvittää koulutukseen osallistuvien henkilökohtaisten aseiden käyttöturvallisuuden sekä varmistua siitä, ettei niiden käytöstä aiheudu vaaraa koulutukseen osallistuville aseiden omistajia pois lukien.

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muuttamisesta on niin puutteellisesti valmisteltu, ettei sitä tässä muodossa pidä antaa eduskunnalle.

Helsingissä 1.6.2018

Timo Mielonen
puheenjohtaja

Anni Lahtinen
pääsihteeri